

ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘ. 12 / 1995

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε στην αίθουσα 611 του Υπουργείου Εμπορίου την 7-9-1995, ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση :

Πρόεδρος: Ιωάννης Γ. Σχινάς,

Μέλη: Βλάσιος Ασημακόπουλος, Μιχαήλ Φράγκος, αναπληρωματικό μέλος, κωλυομένου του τακτικού Νικολάου Σακελλαρόπουλου, Χαρίλαος

Χάρακας, Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Λεωνίδας Νικολούζος, αναπληρωματικό μέλος, κωλυομένου του τακτικού Διονυσίου

Κορφιάτη, Μελίνα Μουζουράκη, Δημήτριος Τζουγανάτος, Ιωάννης Κατσουλάκος

Γραμματέας: Απόστολος Ντάφλος.

Θέμα της Συνεδρίασεως ήταν **ο έλεγχος της συγκεντρώσεως μεταξύ των εταιριών SARA LEE/DE N.V και DOUWE EGBERTS N.V αφ' ενός και της εταιρίας BRAVO ΑΕ αφ' ετέρου**, η οποία γνωστοποιήθηκε από τις αποκτώσες εταιρίες SARA LEE/DE N.V και DOUWE EGBERTS N.V και την αποκτώμενη εταιρία BRAVO ΑΕ σύμφωνα με το άρθρο 4β του ν. 703/1977 στην Επιτροπή Ανταγωνισμού στις 24-5-1995.

Κατά την συζήτηση παρέστησαν και οι τρεις προαναφερθείσες εταιρίες δια του πληρεξουσίου δικηγόρου τους Δημητρίου Ηλ. Παρασκευά.

Στην αρχή της συζητήσεως έλαβε το λόγο η Γενική Εισηγήτρια Σοφία Καμπερίδου, η οποία ανέπτυξε την έγγραφη εισήγηση της Γραμματείας της Επιτροπής Ανταγωνισμού επί της υποθέσεως και πρότεινε την έγκριση της συγκεντρώσεως. Στην συνέχεια έλαβε τον λόγο ο πληρεξούσιος δικηγόρος των τριών εταιριών που συμμετέχουν στην συγκέντρωση, ο οποίος ανέπτυξε τις απόψεις του και παρέσχε πληροφορίες, εξηγήσεις και διευκρινίσεις σε ερωτήσεις που του υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα Μέλη της Επιτροπής, ζήτησε δε την έγκριση της συγκεντρώσεως. Εδόθη προθεσμία μέχρι 12.9.1995 στις παρασταθείσες εταιρίες για να προσκομίσουν υπόμνημα.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού συνήλθε σε Διάσκεψη την 18η Σεπτεμβρίου 1995 και ώρα 11.00 στην αίθουσα 611 του Υπουργείου Εμπορίου, κατά την οποία, αφού έλαβε υπ' όψη της τα στοιχεία του φακέλλου, την Εισήγηση της Γραμματείας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, τις απόψεις που διετύπωσαν, εγγράφως και προφορικά, τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά την συζήτηση της υποθέσεως την 7.9.1995, καθώς επίσης και το υπόμνημα, το οποίο υπέβαλαν,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ :

I.- Η ολλανδική εταιρία με την επωνυμία SARA LEE/DE N.V, η οποία εδρεύει στην Ουτρέχτη της Ολλανδίας (οδός Vleutensevaart 100, 3532 AD) και εκπροσωπείται νόμιμα, και η βελγική εταιρία DOUWE EGBERTS N.V, η οποία εδρεύει στο Grimbergen του Βελγίου (οδός Potaarde 1850) και εκπροσωπείται νόμιμα, γνωστοποίησαν στις 24-5-1995 στην Επιτροπή Ανταγωνισμού σύμφωνα με το άρθρο 4β του ν. 703/1977 τις από 12-5-1995 πέντε Συμβάσεις, τις οποίες συνήψαν αντίστοιχα με τους πέντε μετόχους της ελληνικής εταιρίας BRAVO ΑΕ Θεόδωρο Σαμούρκα, Μάρθα Αποστολίδη, Μαρία Πονηρού-Αποστολίδη, όμιλο Morton Food Industries Investment Group ΑΕ και Ζωή Σαμούρκα . Με τις συμβάσεις αυτές συμφωνείται μεταξύ των μερών ότι οι εταιρίες SARA LEE/DE N.V και DOUWE EGBERTS N.V θα αποκτήσουν σταδιακά όλες τις μετοχές της ελληνικής εταιρίας BRAVO ΑΕ.

Η SARA LEE/DE NV είναι ολλανδική εταιρία Holding του ομίλου εταιριών SARA LEE/DE NV. Ο όμιλος αποτελείται από δύο χωριστούς κλάδους, τον κλάδο καφέ και τροφίμων και τον κλάδο οικιακών ειδών και προσωπικής φροντίδας. Η SARA LEE DE NV ανήκει στην SARA LEE CORPORATION που έχει έδρα το Σικάγο και σύμφωνα με το περιοδικό Fortune , κατατάσσεται στις πέντε μεγαλύτερες εταιρίες τροφίμων των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η DOUWE EGBERTS N.V. είναι βελγική εταιρία, 100% θυγατρική της SARA LEE DE N.V και αποτελεί μέρος του κλάδου καφέ και τροφίμων του ομίλου.

Η SARA LEE/DE N.V. είναι παρούσα στην ελληνική αγορά μέσω της θυγατρικής της εταιρίας INCO HELLAS A.E, της οποίας κατέχει το 100% του εταιρικού της

κεφαλαίου, η οποία όμως αποτελεί μέρος του κλάδου οικιακών ειδών και προσωπικής φροντίδας του ομίλου.

Η BRAVO A.E. είναι ελληνική εταιρία παραγωγής και διαθέσεως καφέ. Μέτοχοί της είναι : ο Θεόδωρος Σαμούρκας που κατέχει το 58,305% των μετοχών, η Μάρθα Αποστολίδου που κατέχει το 12,5% των μετοχών, η Μαρία Πονηρού -Αποστολίδου που κατέχει το 12,5% των μετοχών, ο όμιλος Morton Food Industries Investment Group A.E. που κατέχει το 13,57% των μετοχών και η Ζωή Σαμούρκα που κατέχει το 3,125% των μετοχών.

Η εταιρία BRAVO ΑΕ. δεν έχει καμία θυγατρική εταιρία.

Με τις γνωστοποιηθείσες συμφωνίες οι εταιρίες SARA LEE/DE N.V. και DOUWE EGBERTS N.V αγόρασαν σε πρώτο στάδιο, στις 12-5-95, το 49% των κοινών μετοχών της εταιρίας BRAVO A.E, από τις οποίες μόνο το 39% είναι με δικαίωμα ψήφου. Σε δεύτερο στάδιο, και υπό την προϋπόθεση ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού θα εγκρίνει την συγκέντρωση σύμφωνα με τα άρθρα 4γ και 4δ του ν. 703/77 (όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν σήμερα), οι εν λόγω εταιρίες θα αγοράσουν και το υπόλοιπο 51% των μετοχών της εταιρίας BRAVO A.E., αποκτώντας και τον πλήρη έλεγχο αυτής.

Στις συμφωνίες αυτές υπάρχει όρος που αναφέρεται σε υποχρέωση για μη ανταγωνισμό εκ μέρους των μετόχων της BRAVO A.E εντός της Ελλάδος επί πέντε (5) συνεχή έτη μετά την πρώτη μεταβίβαση (άρθρο 11 των συμφωνιών με Θ. Σαμούρκα, Μ. Αποστολίδου, Μ. Πονηρού-Αποστολίδου και άρθρο 8 της συμφωνίας με Ζ. Σαμούρκα) .

Π. Σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγρ. 2, εδάφ. β) ν. 703/1977 (όπως η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε τελευταία με το άρθρο 11, παράγρ. 2 ν. 2323/1995) συγκέντρωση πραγματοποιείται όταν ένα ή περισσότερα πρόσωπα που ελέγχουν ήδη μία τουλάχιστον επιχείρηση, ή μία ή περισσότερες επιχειρήσεις, αποκτούν άμεσα ή έμμεσα τον έλεγχο του συνόλου ή τμημάτων μιας ή περισσότερων άλλων επιχειρήσεων.

Η αγορά του συνόλου των μετοχών της εταιρίας BRAVO A.E από τις εταιρίες SARA LEE/DE N.V και DOUWE EGBERTS N.V, δια της οποίας αυτές αποκτούν

τον έλεγχο του συνόλου της BRAVO A.E, αποτελεί συγκέντρωση υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγρ. 2, εδάφ. β) ν. 703/1977 και επομένως υπόκειται στις σχετικές με τις συγκεντρώσεις ρυθμίσεις του νόμου αυτού.

III. Σύμφωνα με το άρθρο 4β του ν. 703/77 (όπως αυτό τροποποιήθηκε δια του άρθρου 2, παράγρ. 3 ν. 2296/1995), και ειδικότερα σύμφωνα με την παράγρ. 1 αυτού, κάθε συγκέντρωση επιχειρήσεων πρέπει να γνωστοποιείται στην Επιτροπή Ανταγωνισμού μέσα σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από την σύναψη της συμφωνίας ή την δημοσίευση της προσφοράς ή ανταλλαγής ή την απόκτηση συμμετοχής, που εξασφαλίζει τον έλεγχο της επιχειρήσεως, όταν:

α) το μερίδιο αγοράς των προϊόντων ή υπηρεσιών που αφορά η συγκέντρωση, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 4στ, αντιπροσωπεύει στην εθνική αγορά ή σε ένα σημαντικό σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά των προϊόντων ή των υπηρεσιών τμήμα της, τουλάχιστον 25% του συνολικού κύκλου εργασιών που πραγματοποιείται με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που θεωρούνται ομοειδή από τον καταναλωτή λόγω των ιδιοτήτων, της τιμής τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται ή

β) ο συνολικός κύκλος εργασιών όλων των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην συγκέντρωση, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 4στ, ανέρχεται τουλάχιστον στο σε δραχμές ισόποσο των πενήντα εκατομμυρίων (50.000.000) Ευρωπαϊκών Λογιστικών Μονάδων (ECU) και δύο τουλάχιστον από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιούν κάθε μία χωριστά στην εθνική αγορά συνολικό κύκλο εργασιών άνω του σε δρχ. ισόποσου των πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) Ευρωπαϊκών Λογιστικών Μονάδων (ECU).

Οι παράγραφοι εξ άλλου 2,3 και 4 του αυτού άρθρου 4β ορίζουν ότι η προθεσμία των δέκα (10) ημερών αρχίζει από την επέλευση της πρώτης από τις πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1, ότι ως προς τους υπόχρεους προς γνωστοποίηση εφαρμόζεται η παράγραφος 2 του άρθρου 4α, δηλ. όταν η συγκέντρωση αποτελεί αντικείμενο συμφωνίας, κάθε μία από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις υποχρεούται να γνωστοποιήσει την συμφωνία, και ότι σε περίπτωση υπαίτιας παραβάσεως της

υποχρέωσης προς γνωστοποίηση η Επιτροπή Ανταγωνισμού επιβάλλει πρόστιμο ύψους μέχρι 7% του συνολικού κύκλου εργασιών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων.

Οι συμμετέχουσες στην συγκέντρωση επιχειρήσεις γνωστοποίησαν στην Επιτροπή τις από 12-5-1995 συμφωνίες κτήσεως των μετοχών στις 24-5-1995, δηλ. εντός 8 εργάσιμων ημερών, και επομένως ετήρησαν την υπό του νόμου προβλεπόμενη προθεσμία των 10 εργάσιμων ημερών. Είχαν δε πράγματι υποχρέωση γνωστοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 4β, διότι ναι μεν το πρώτο κριτήριο του μεριδίου αγοράς (25% στην συνολική αγορά καφέ) δεν καλύπτεται (βλ. αναλυτικά κατωτέρω υπό VI), καλύπτεται όμως το δεύτερο κριτήριο του κύκλου εργασιών, δεδομένου ότι ο συνολικός κύκλος εργασιών όλων των συμμετεχουσών στη συγκέντρωση επιχειρήσεων πλησιάζει το ποσό του ενός (1) τρισεκατομμυρίου δρχ., και συγκεκριμένα :

α. ο όμιλος SARA LEE/DE N.V. (περιλαμβανομένης και της θυγατρικής DOUWE EGBERTS NV) είχε το έτος 1993/1994 καθαρές πωλήσεις 6.850.089 εκατ. Dfl. ή περίπου 980 δισεκατομμύρια δρχ.

β. η εταιρία BRAVO A.E. το έτος 1994 είχε καθαρές πωλήσεις 7,445 δισεκατομμύρια δρχ.

γ. η INCO HELLAS A.E. το έτος 1994 είχε καθαρές πωλήσεις 2,612 δισεκατομμύρια δρχ.

IV. Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 4γ ν. 703/1977 (όπως αυτό προσετέθη στον νόμο δια του άρθρου 2, παράγρ.4 ν. 2296/1995), και ειδικότερα σύμφωνα με την παράγρ.1 αυτού, με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού απαγορεύεται κάθε συγκέντρωση επιχειρήσεων, που υπόκειται σε προηγούμενη γνωστοποίηση και η οποία μπορεί να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό στην εθνική αγορά ή σε ένα σημαντικό σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά των προϊόντων ή υπηρεσιών τμήμα της και ιδίως με την δημιουργία ή ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης

Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 4γ, παράγρ. 2, για την εκτίμηση της δυνατότητας μιας συγκεντρώσεως να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό υπό την έννοια της παραγρ. 1 του αυτού άρθρου λαμβάνονται υπ όψη ιδιαίτερα η διάρθρωση όλων των σχετικών αγορών, ο πραγματικός ή δυνητικός ανταγωνισμός εκ μέρους

επιχειρήσεων εντός ή εκτός Ελλάδος, η ύπαρξη νομικών ή πραγματικών εμποδίων εισόδου στην αγορά, η θέση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων στην αγορά και η χρηματοδοτική και οικονομική δύναμή τους, οι δυνατότητες επιλογής των προμηθευτών και των χρηστών από τις επιχειρήσεις και από άλλες ανταγωνιστικές ή δυνητικά ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, η πρόσβασή τους στις πηγές εφοδιασμού ή στις αγορές διάθεσης των προϊόντων, η εξέλιξη της προσφοράς και της ζήτησεως των οικείων αγαθών και υπηρεσιών, τα συμφέροντα των ενδιάμεσων και τελικών καταναλωτών και η συμβολή στην εξέλιξη της τεχνικής και οικονομικής προόδου, υπό τον όρο ότι η εξέλιξη αυτή είναι προς το συμφέρον των καταναλωτών και δεν αποτελεί εμπόδιο για τον ανταγωνισμό.

Τέλος το άρθρο 4δ (όπως αυτό διαμορφώθηκε δια του άρθρου 2, παράγρ.5 ν. 2296/1995) ορίζει ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού εξετάζει την συγκέντρωση μόλις υποβληθεί η σχετική προηγούμενη γνωστοποίηση (παράγρ. 1), ότι αν διαπιστωθεί ότι η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4β παράγρ. 1, η υπόθεση εισάγεται μέσα σε ένα μήνα από την ημερομηνία γνωστοποίησεως στην Επιτροπή Ανταγωνισμού (παράγρ.3), ότι αν η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπιστώσει ότι η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση, μετά τυχόν τροποποιήσεις που επέφεραν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις, δεν μπορεί να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό, εκδίδει σχετική απόφαση μέσα σε προθεσμία δύο μηνών από την εισαγωγή της υποθέσεως σε αυτή (παράγρ.4), ενώ αν διαπιστώσει ότι μπορεί να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό, εκδίδει μέσα στην αυτή προθεσμία απόφαση, με την οποία απαγορεύει την πραγματοποίηση της συγκεντρώσεως (παράγρ.6).

V. Σχετική αγορά από πλευράς γεωγραφικής είναι η ελληνική αγορά στο σύνολό της, διότι οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται επί εθνικού επιπέδου.

Η σχετική αγορά από πλευράς προϊόντος προσδιορίζεται ως εξής .Στην ελληνική αγορά κυκλοφορούν οι παρακάτω τύποι καφέ :

- ο ελληνικός συσκευασμένος ή μη συσκευασμένος (χύμα),
- ο στιγμιαίος και
- ο φίλτρου.

Ο συσκευασμένος και ο μη συσκευασμένος (χύμα) ελληνικός καφές είναι στην πραγματικότητα ένα και το αυτό προϊόν, δηλ. ο ελληνικός καφές, ο οποίος πωλείται στον τελικό καταναλωτή υπό δύο μορφές, συσκευασμένος ή χύμα. Επομένως τα δύο αυτά είδη θεωρούνται από τον καταναλωτή από πλευράς ποιότητας, τιμής, ιδιοτήτων και χρήσεως για την οποία προορίζονται, όχι απλώς ως ομοειδή, αλλά ως ταυτόσημα. Διευκρινίζεται ότι ο λεγόμενος ελληνικός καφές παρασκευάζεται στην Ελλάδα, πλην όμως η πρώτη ύλη εισάγεται υπό την μορφή άφρυκτου καφέ, κυρίως από την Νότιο Αμερική.

Εξ άλλου ο ελληνικός εν γένει καφές από την μία πλευρά και οι άλλοι δύο τύποι καφέ από την άλλη, δηλ. ο στιγμιαίος και ο καφές φίλτρου, θεωρούνται από τον καταναλωτή ως ομοειδή προϊόντα, έστω και μερικώς, δεδομένου ότι το βασικό συστατικό των διαφόρων τύπων καφέ είναι η καφεΐνη, ενώ η διαφοροποίηση τους έγκειται στον τρόπο επεξεργασίας - παραγωγής τους, αποτέλεσμα του οποίου είναι οι διαφορές κυρίως στο άρωμα και στην γεύση. Όμως από πλευράς τιμής, ιδιοτήτων και χρήσεως για την οποία προορίζονται είναι προϊόντα ομοειδή, δηλ. από την σκοπιά του καταναλωτή είναι προϊόντα υποκατάστατα.

Επομένως σχετική αγορά από πλευράς προϊόντος είναι η συνολική αγορά καφέ (ελληνικού συσκευασμένου και μη, φίλτρου και στιγμιαίου).

VI. Από πλευράς συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά του καφέ στην Ελλάδα, αλλά και ειδικότερα σε σχέση με το κρίσιμο στο πλαίσιο του άρθρου 4γ ζήτημα του εάν η συγκεκριμένη συγκέντρωση μπορεί να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό (ιδίως με την δημιουργία ή την ενίσχυση δεσπόζουσας θέσεως), διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα :

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Δ/σεων Έρευνας Αγοράς και Τροφίμων του Υπουργείου Εμπορίου για το έτος 1994, στην συνολική κατανάλωση καφέ στην Ελλάδα ο ελληνικός καφές συμμετέχει με ποσοστό 49%, ο στιγμιαίος με 45% και ο φίλτρου με 6% περίπου. Οσον δε αφορά στον ελληνικό καφέ, το 49% της συνολικής ζήτησεως καλύπτεται από τις εταιρίες που διαθέτουν τον συσκευασμένο καφέ, ενώ το υπόλοιπο 51%, δηλ. ο καφές χύμα, καλύπτεται από τα μικρά και μεγάλα καφεκοπτεία.

Από τις συμμετέχουσες στην συγκέντρωση επιχειρήσεις η εταιρία SARA LEE DE N.V, σε συνδυασμό με την θυγατρική της DOUWE EGBERTS N.V, έχει δραστηριότητα στην Ελλάδα μόνο στον κλάδο των οικιακών ειδών και ειδών προσωπικής φροντίδας, τούτο δε μέσω της θυγατρικής εταιρίας INCO HELLAS ΑΕ. Η αποκτώμενη όμως εταιρία BRAVO Α.Ε δεν έχει δραστηριότητα στον τομέα αυτό, και επομένως δεν τίθεται θέμα να ελεγχθεί κατά πόσον περιορίζεται σημαντικά ή όχι ο ανταγωνισμός στον κλάδο αυτό.

Αντίθετα στην αγορά του καφέ δραστηριοποιούνται τόσο η αποκτώσα DOUWE EGBERTS N.V όσο και η αποκτώμενη BRAVO ΑΕ. Ειδικότερα η DOUWE EGBERTS N.V δεν είναι μεν εγκατεστημένη στην Ελλάδα, πλην όμως είναι παρούσα στην ελληνική αγορά, εξάγουσα καφέ φίλτρου και στιγμιαίο καφέ δια μέσου ανεξάρτητου έλληνα εισαγωγέα. Το μερίδιο αγοράς της όμως είναι πολύ χαμηλό, όπως αναλυτικώς κατωτέρω εκτίθεται.

Η αποκτώμενη εταιρία BRAVO Α.Ε, η οποία είναι αμιγώς ελληνική εταιρία, δραστηριοποιείται στην ελληνική αγορά τόσο στον τομέα της παραγωγής του συσκευασμένου ελληνικού καφέ και του συσκευασμένου καφέ φίλτρου όσο και στον τομέα των εισαγωγών συσκευασμένου καφέ φίλτρου (La meloise, Filcafe), πωλεί δε κυρίως στον τελικό καταναλωτή (νοικοκυριά). Στην μη οικιακή αγορά (ξενοδοχεία, εστιατόρια, καφετέριες κ.λ.π.) το μερίδιό της είναι ασήμαντο.

Οι κυριότεροι ανταγωνιστές της στην μεν κατηγορία του ελληνικού συσκευασμένου καφέ είναι η εταιρία ΛΟΥΜΙΔΗΣ Α.Ε. ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ , η οποία ανήκει στον όμιλο NESTLE, στην δε κατηγορία του συσκευασμένου καφέ φίλτρου η εταιρία KRAFT- JACOBS SUCHARD, η οποία ανήκει στην εταιρία PHILIP MORRIS. Στην ελληνική αγορά κυκλοφορεί επίσης ο καφές DOUWE EGBERTS από ανεξάρτητο αντιπρόσωπο, την εταιρία QUALITY BRANDS.

Τα μερίδια αγοράς για το 1994 των ανωτέρω εταιριών στην κατηγορία του συσκευασμένου καφέ, για τον οποίο υπάρχουν ακριβή στοιχεία, είναι τα εξής : Στον ελληνικό καφέ η BRAVO ΑΕ κατέχει 42%, η ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ 34,3%, η JACOBS 0%, η DOUWE EGBERTS 0% και οι λοιποί 23,7%. Στον στιγμιαίο καφέ η BRAVO ΑΕ κατέχει 0,2%, η ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ 91,7%, η JACOBS 4,6%, η DOUWE EGBERTS 0,3% και οι λοιποί 3,2%. Στον καφέ φίλτρου η BRAVO ΑΕ κατέχει

11,4%, η ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ 0%, η JACOBS 41,5%, η DOUWE EGBERTS 2,3% και οι λοιποί 44,8%.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η εταιρία BRAVO Α.Ε έχει το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς στον ελληνικό συσκευασμένο καφέ, η εταιρία ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ κατέχει την πρώτη θέση στην αγορά του συσκευασμένου στιγμιαίου καφέ (NESCAFE), ενώ η εταιρία JACOBS έχει πρωταρχική θέση στον (συσκευασμένο) καφέ φίλτρου.

Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία το μερίδιο αγοράς των ανωτέρω επιχειρήσεων αναγόμενο στο σύνολο της αγοράς συσκευασμένου καφέ διαμορφώνεται ως εξής : BRAVO ΑΕ 10,6%, ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ 47,6%, JACOBS 7,6%, DOUWE EGBERTS 0,5% και λοιποί 33,7%.

Στην αγορά του μη συσκευασμένου ελληνικού καφέ (καφές χύμα), ως επίσης και στην αγορά του στιγμιαίου καφέ και του καφέ φίλτρου δραστηριοποιούνται αρκετές μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, με κυριότερες την CAFETEX (προϊόντα BRAZITA), την ΠΡΟΤΥΠΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΦΕΔΩΝ STAR, την Γ. ΔΡΙΤΣΑΣ κ.α., αλλά και πολλά μικρά και μεγάλα καφεκοπτεία σ' όλη τη χώρα.

Με βάση όλα τα προαναφερθέντα στοιχεία προκύπτει σαφώς ότι το μερίδιο της BRAVO ΑΕ στο σύνολο της αγοράς καφέ (δηλ. συμπεριλαμβανομένου και του καφέ χύμα) είναι πολύ χαμηλότερο του 10%.

Σε σχέση με τις συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά του καφέ προέκυψαν, πέρα των προαναφερθέντων, και τα εξής. Στην αγορά του καφέ επικρατεί ανταγωνισμός μεταξύ όλων των επιχειρήσεων που είναι ήδη παρούσες στην ελληνική αγορά (πραγματικός ανταγωνισμός), ιδίως δε μεταξύ των μεγαλύτερων, όπως η BRAVO ΑΕ, η ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ και η JACOBS. Ο ανταγωνισμός αυτός λαμβάνει χώρα τόσο στο επίπεδο της λιανικής πώλησεως (ενδεικτικά καφές 100 γραμμ. BRAVO ασημένιος δρχ. 280, Λουμίδη δρχ. 260) όσο και στο επίπεδο της διαφήμισεως, στο τελευταίο δε ο ανταγωνισμός αυτός είναι πολύ σκληρός. Το ύψος της διαφημιστικής δαπάνης σε απόλυτη αξία για το έτος 1994 ήταν για την εταιρία BRAVO 553.000.000 δρχ (52% επί του συνόλου των Γενικών Εξόδων της), για δε την εταιρία ΛΟΥΜΙΔΗ 2.365.256.318 δρχ. (33% επί του συνόλου των Γενικών Εξόδων της).

Το διαμορφούμενο ύψος της διαφημιστικής δαπάνης δημιουργεί όμως από την άλλη πλευρά δυσκολίες ανταγωνισμού στις μικρότερες επιχειρήσεις που είναι ήδη παρούσες στην αγορά (πραγματικός ανταγωνισμός). Αντίθετα δεν αποτελεί εμπόδιο εισόδου στην αγορά μεγάλων δυνητικών ανταγωνιστών (δυνητικός ανταγωνισμός).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της αγοράς καφέ στην Ελλάδα είναι ότι οι μικροί παραγωγοί δύσκολα εισέρχονται στις μεγάλες αλυσίδες Σούπερ Μάρκετ για να διαθέσουν από εκεί το προϊόν τους στον τελικό καταναλωτή, διότι οι όροι και οι απαιτήσεις των αλυσίδων αυτών είναι εξαιρετικά επαχθείς για την είσοδο στο “ράφι” προϊόντος. Το χαρακτηριστικό αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι δημιουργεί εμπόδια στην ανάπτυξη ήδη δραστηριοποιημένων μικρών παραγωγών (εμπόδιο στον πραγματικό ανταγωνισμό ανάμεσα σε μεγάλους και μικρούς παραγωγούς) ή στην είσοδο στην αγορά νέων παραγωγών μικρού μεγέθους (εμπόδιο στον δυνητικό ανταγωνισμό ανάμεσα σε μεγάλους και μικρούς παραγωγούς).

Παρ’ όλα όμως τα παραπάνω εκτεθέντα εμπόδια οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου ανταγωνίζονται τις μεγάλες επιχειρήσεις στην σχετική αγορά, ιδίως στο επίπεδο της ποιότητας και στο επίπεδο των τιμών (τιμή καφέ χύμα από καφεκοπτεία 230-260 δρχ. τα 100 gr.)

Συμπερασματικά από το σύνολο των παραπάνω στοιχείων προκύπτει πρώτον ότι στην ελληνική αγορά καφέ επικρατεί ανταγωνισμός (και πραγματικός και δυνητικός), τόσο μεταξύ των μεγάλων εταιριών του κλάδου όσο και μεταξύ μεγάλων και μεσαίων/μικρών εταιριών. Δεύτερον, ιδίως από τα μερίδια αγοράς, ότι οι συμμετέχουσες στην συγκέντρωση εταιρίες BRAVO A.E. και DOUWE EGBERTS N.V δεν έχουν δεσπόζουσα θέση στην ελληνική αγορά, και επομένως δεν μπορεί να γίνει λόγος για ενίσχυση προϋπάρχουσας δεσπόζουσας θέσεως. Αντίθετα ορισμένοι ανταγωνιστές της αποκτώμενης εταιρίας BRAVO A.E, όπως π.χ. η ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ, έχουν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς. Τρίτον, ότι από την είσοδο της SARA LEE/DE N.V στην Ελλάδα δεν δημιουργείται δεσπόζουσα θέση της BRAVO A.E, καθ’όσον οι μεγάλοι ανταγωνιστές της αποκτώμενης BRAVO A.E (ΛΟΥΜΙΔΗΣ ΑΕ και JACOBS) είναι και αυτοί κάθετα οργανωμένοι, όπως η BRAVO A.E, δηλ. δραστηριοποιούνται και στην παραγωγή και στην διάθεση στον τελικό καταναλωτή. Επίσης έχουν το ίδιο εύρος φάσματος προϊόντων, όπως και η BRAVO A.E. Τέλος οι

μεγάλες εταιρίες του κλάδου υπόκεινται στον ανταγωνισμό πολλών εισαγωγέων (μεσαίου ή μικρού μεγέθους), καθ' όσον για τις εισαγωγές δεν υπάρχουν εμπόδια (νομικά ή πραγματικά).

Αντίθετα με την αγορά της BRAVO ΑΕ από τον όμιλο της SARA LEE/DE N.V ο ανταγωνισμός θα ενισχυθεί ακόμη περισσότερο, διότι εισέρχεται στην ελληνική αγορά μία εταιρία με μεγάλη χρηματοδοτική και οικονομική δύναμη, η οποία θα στηρίξει την θυγατρική της εταιρία (BRAVO ΑΕ) στον ανταγωνισμό της με άλλες εταιρίες, ορισμένες από τις οποίες μάλιστα είναι ισχυρότερες από αυτήν, και έτσι θα την διατηρήσει στην αγορά.

Άρα η απόκτηση του ελέγχου της ελληνικής εταιρίας BRAVO ΑΕ από τον ολλανδικό όμιλο της SARA LEE/DE N.V δεν περιορίζει τον ανταγωνισμό, και επομένως είναι σύμφωνη με το άρθρο 4γ ν. 703/1995.

VII. Προβληματισμό από πλευράς δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού δημιουργεί τέλος και η ρήτρα μη ανταγωνισμού που περιέχεται στο άρθρο 11 ή 8 των συμβάσεων. Σύμφωνα με την ρήτρα αυτή, οι πωλητές των μετοχών της BRAVO Α.Ε υποχρεούνται για μια περίοδο πέντε (5) συνεχών ετών να μη συμμετέχουν, να μην έχουν συμφέροντα ή να μην ασχολούνται, είτε άμεσα είτε έμμεσα (ως μέτοχοι, εταίροι, μέλη οργάνου διοικήσεως, πληρεξούσιοι, υπάλληλοι, σύμβουλοι ή άλλως) σε οποιαδήποτε επιχείρηση, ή πρόσωπο που έχει οικονομικές δραστηριότητες, οπουδήποτε εντός Ελλάδος, ανταγωνιστικές της BRAVO Α.Ε, ακόμη και για προϊόντα, τα οποία η BRAVO Α.Ε υπολογίζει να κυκλοφορήσει στην αγορά εντός συντόμου χρονικού διαστήματος ή τα οποία αποτελούσαν αντικείμενο ερευνητικού προγράμματος της BRAVO Α.Ε πριν από την ημερομηνία της μεταβίβασης του πρώτου πακέτου μετοχών. Επίσης απαγορεύεται να παρέχει οικονομική βοήθεια σε ανταγωνιστική επιχείρηση της BRAVO Α.Ε ή να προσλαμβάνει χωρίς την έγκριση του αγοραστή προσωπικό της BRAVO Α.Ε. Επιτρέπεται μόνο η ήδη υφιστάμενη απασχόληση και συμμετοχή στα δύο καταστήματα λιανικής πώλησεως καφέδων της BRAVO Α.Ε στην Αθήνα.

Τέτοιες ρήτρες είναι συνήθεις σε συγκεντρώσεις. Αποβλέπουν στην κατοχύρωση του αγοραστή ότι, αποκτώντας μία επιχείρηση, για την οποία κατέβαλε το συμφωνημένο τίμημα, συνήθως υψηλό (τουλάχιστον για τις συγκεντρώσεις που

εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4β ν. 703/1995), θα μπορέσει να συγκρατήσει την εκχωρούμενη πελατεία καθώς και να αφομοιώσει και αξιοποιήσει την εκχωρούμενη τεχνογνωσία, η αξία των οποίων άλλωστε εκτιμήθηκε χρηματικώς από τα μέρη και συμπεριελήφθη στο τίμημα.

Τέτοιοι περιορισμοί δεν ανήκουν στον πυρήνα της συμφωνίας, ο οποίος ρυθμίζει την συγκέντρωση αυτήν καθ'εαυτήν, αλλά συμπληρώνουν αυτόν, γι'αυτό και καλούνται συνήθως και δευτερεύοντες περιορισμοί.

Οι περιορισμοί αυτοί, εφόσον συνδέονται άμεσα με την συγκέντρωση, κρίνονται στο πλαίσιο των διατάξεων περί ελέγχου των συγκεντρώσεων - στην συγκεκριμένη περίπτωση στο πλαίσιο της διατάξεως του άρθρου 4γ - και όχι των διατάξεων των άρθρων 1, 2 και 2α ν. 703/1977. Μπορούν δε να εγκριθούν υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 4γ, εφόσον είναι πράγματι άμεσα συνδεδεμένοι με την συγκέντρωση και επιπλέον είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίηση της συγκεντρώσεως.

Άμεσα συνδεδεμένοι με την συγκέντρωση είναι οι περιορισμοί, οι οποίοι συμφωνούνται από τα μέρη που συμμετέχουν στην συγκέντρωση και περιορίζουν την ελευθερία δράσεως των μερών και όχι τρίτων. Επίσης πρέπει να έχουν άμεσο, δηλ. ευθύ και στενό δεσμό με το αντικείμενο της συγκεντρώσεως και όχι να είναι παντελώς άσχετοι προς αυτό ή έστω να έχουν κάποιον έμμεσο και χαλαρό δεσμό.

Αναγκαίοι είναι οι περιορισμοί, χωρίς τους οποίους η συγκέντρωση δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί ή θα μπορούσε μεν να πραγματοποιηθεί, πλην όμως υπό περισσότερο αβέβαιες συνθήκες, με σημαντικά υψηλότερο κόστος, σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και με σημαντικά λιγότερες πιθανότητες επιτυχίας.

Σχετικά δε με την αναγκαιότητα ενός συγκεκριμένου περιορισμού, πρέπει να λαμβάνεται υπ'όψη η φύση του και να εξασφαλίζεται, κατ'εφαρμογήν της αρχής της αναλογικότητας, ότι η διάρκειά του, το αντικείμενό του και το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του δεν θα υπερβαίνουν τα λογικά όρια που θέτει η πραγματοποίηση της συγκεντρώσεως. Μια περίοδος πέντε ετών είναι κατ'αρχήν εύλογος, εφόσον πρόκειται για συγκέντρωση που περιλαμβάνει τόσο την φήμη και πελατεία όσο και την τεχνογνωσία. Εξ άλλου κατά το αντικείμενο η ρήτρα μη ανταγωνισμού πρέπει να περιορίζεται στα προϊόντα ή υπηρεσίες που αποτελούσαν αντικείμενο

δραστηριότητας της εξαγοραζόμενης επιχειρήσεως πριν από την συγκέντρωση. Τέλος το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής της ρήτηρας αυτής πρέπει να περιορίζεται στην περιοχή , στην οποία η αποκτώμενη επιχείρηση ασκούσε την δραστηριότητά της (πρβλ. και Ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 25/7/1990 σχετικά με τις πράξεις συγκεντρώσεως και τις πράξεις συνεργασίας βάσει του Κανονισμού 4064/1989 του Συμβουλίου, ΕΕ των ΕΚ, 21/12/89).

Στην κρινόμενη συγκέντρωση η συγκεκριμένη ρήτρα μη ανταγωνισμού είναι , με βάση τα παραπάνω κριτήρια, άμεσα συνδεδεμένη με την συγκέντρωση και απολύτως αναγκαία για την πραγματοποίησή της. Είναι άμεσα συνδεδεμένη, διότι πράγματι έχει συναφθεί μεταξύ των μερών και περιέχει περιορισμό των μετόχων της αποκτώμενης επιχειρήσεως και όχι της αγοράστριας ή τρίτων, και αφορά την ίδια την συγκέντρωση και όχι άσχετο θέμα. Είναι και απολύτως αναγκαία, διότι είναι πολύ πιθανόν ότι, αν δεν υπήρχε η ρήτρα αυτή, η συγκέντρωση θα ματαιωνόταν ή εν πάση περιπτώσει να γινόταν, αλλά με υψηλότερο κόστος και λιγότερες πιθανότητες επιτυχίας.

Τέλος οι περιορισμοί αυτοί δεν παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας. Πρώτον, διότι η διάρκεια ισχύος της κρινόμενης ρήτηρας της είναι εύλογη (5 έτη), έτσι ώστε να υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος για την συγκράτηση της πελατείας και την αφομοίωση της τεχνολογίας (ιδίως όσον αφορά την παρασκευή ελληνικού καφέ) και την επαρκή γνώση των ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής αγοράς σε σχέση με την διάθεση (διανομή) των προϊόντων της αποκτώμενης επιχειρήσεως. Δεύτερον, διότι οι περιορισμοί αναφέρονται μόνο στα προϊόντα της αποκτώμενης επιχειρήσεως και όχι σε άλλα προϊόντα, στην παραγωγή ή εμπορία των οποίων οι πρώην μέτοχοι της BRAVO ΑΕ είναι παντελώς ελεύθεροι να δραστηριοποιηθούν. Τρίτον, διότι οι περιορισμοί αυτοί γεωγραφικώς περιορίζονται στην Ελλάδα.

Κατόπιν όλων των ανωτέρω η ρήτρα μη ανταγωνισμού κρίνεται ως σύμφωνη με το άρθρο 4γ ν. 703/1995.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

αποφάσισε ομόφωνα ότι η **συγκέντρωση μεταξύ των εταιριών SARA LEE/DE N.V και DOUWE EGBERTS N.V αφ'ένος και της εταιρίας BRAVO ΑΕ αφ'έτερου**, η οποία συμφωνήθηκε με τις από 12-5-1995 πέντε σχετικές συμβάσεις

και γνωστοποιήθηκε από όλες τις συμμετέχουσες στην συγκέντρωση επιχειρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 4β του ν. 703/1977 στην Επιτροπή Ανταγωνισμού στις 24-5-1995, εγκρίνεται .

Η απόφαση εκδόθηκε την 25η Σεπτεμβρίου 1995.

Η παρούσα απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο Πρόεδρος

Οι Εισηγητές

Καθηγητής Ι. Γ. Σχινάς

Κ. Ηλιόπουλος, Δ.Ν., Δικηγόρος

Καθηγητής Ι. Κατσουλάκος

Ο Γραμματέας

Α. Ντάφλος